

tactum, certi efficebantur de pane, quem manducabant; per solum auditum novisse poterant, Christum præbuisse corpus suum: quomodo porro uni tantum testi fidere poterant, reliquis quatuor testibus reluctantibus? 6. Multo minus nos credere possumus; siquidem per sensus physice nobis constat, eucharistiam esse panem; esse autem Christi corpus non innotescit nobis, nisi per moralia certitudinis argumenta: atqui certitudo moralis prævalere nequit certitudini physice. Ergo.

R. N. A. Ad 1. prob. N. Eadem nempe ratione, qua ejus divinitas, qua omnia implet et ubique est, ab ejusmodi profanationibus non attingitur, neque proinde attingitur ejus humanitas glorificata, ac in statu sacramentali prout hic existit, cum sit illarum incapax. Homines sacrilegi sibi ipsi propterea nocent, non autem Christi corpori, quod eorum affectu contumeliis nullo modo potest, et ita de ceteris dicitur.

Ad 2. D. Id est, uti jam inuimus, Deus excitat in nobis figuram, easque affectiones, quas objective producebat, seu excitabat in sensibus nostris substantia panis, C. ipsum Christi corpus subjective hanc figuram affectionesque subit N. Hujus rei possumus aliquod exemplum capere ex petrificatione, in qua licet petra succedat ligno, attamen petra retinet figuram et lineamenta omnia ligni, idem porro phænomenon in substantiis animalibus cernitur, ut in *ichthyolithis* etc. Potest proinde tota substantia immutari, non immutata figura.

Ad 3. N. Fides enim catholica docet, panem converti in Christi corpus, cui per concomitantiam, ut scholæ loquuntur, tum anima, tum divinitas hypostatice unitæ sunt; numquam autem docuit panem converti in Deum. Somniant proinde increduli, dum absurda, quæ sibi animo fingunt, adscribunt fidei catholicæ.

Ad 4. N. vel D. Si in eodem statu, seu eodem existendi modo, Christi corpus fuisset, C. Si plane diverso, adeo ut in manu, quæ modo et statu naturali subsistebat, gesserit seipsum existentem modo et statu sacramentali N. Sic evanescit grandis illa difficultas, quam plenis buccis veluti novam ac insolubilem proposuit Russeavius. Eam jam sibi proposuerat et disjecerat s. Augustinus (a).

Ad 5. N. Probe enim noverant apostoli, auctoritatem Christi Filii Dei præferendam esse testimonio sensuæ, quorum officium, ut sæpius diximus, non

(a) Enarr. I. in Ps. XXXIII. et enarr. II. in eund. Psalm. Exponens enim enarr. I. verba: *ferrebat manus suis*. « Hoc vero, inquit, fratres, quomodo posset fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur manibus suis? Manibus aliorum portari potest homo: manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram non invenimus; in Christo autem invenimus. Ferrebat Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: *Hoc est corpus meum*: ferrebat enim illud (corpus) in manibus suis. In Rhythmo etiam ecclesiæ dicitur: *Se dat suis manibus* ».

est renunciare substantiam alicujus objecti, sed obiectivas tantum affectiones.

Ad 6. Neg. pariter eandem ob causam; manifestam porro esse tum præcedentis, tum hujus argumenti fallaciam, ex eo liquet, quod exinde sequeretur, apostolos non potuisse sibi persuadere, Jesum Christum fuisse Deum simul et hominem, cum eorum sensus ipsis non exhiberent Christum; nisi ut hominem, ideoque humanam personam. At certum est, eos Christum ut Deum, divinamque personam habuisse. Quod vero adjicitur de conflictu inter physicam et moralem certitudinem, jam pridem diluimus (a), quin necesse sit his negis diutius detineri.

CAPUT II.

De modo quo Christus fit præsens in eucharistia, seu de transsubstantiatione.

Conveniunt Lutherani cum Catholicis in profitenda reali corporis et sanguinis Domini præsentia in eucharistia; dissentiunt vero circa modum, quo Christi corpus et sanguis in sacramento præsentia fiunt. Unanimiter enim respuunt catholicam doctrinam de transsubstantiatione; at in diversas sententias abeunt in exponenda ratione, qua Christus fit præsens, ac manet in eucharistia. Nonnulli inter eos invexerunt unionem hypostaticam Verbi incarnati cum pane, quam unionem appellarunt *impanationem*; alii affirmarunt Christi corpus esse in pane, cum pane, sub pane, qua *consubstantiatione*, ut vocant, seu commixtione aut concomitantia, duæ illæ substantiæ in eucharistia ita uniuuntur, ut neutra in altera includatur (b).

Contra hos hæreticos Tridentina synodus sess. XIII. can. II. decrevit: « Si quis dixerit, in sacrosancto eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum corpore et sanguine D. N. J. C.; negaveritque mirabilem illam, et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime *transsubstantiationem* appellat; anath. sit ».

Ex hoc porro canone patet 1. articulum transsubstantiationis esse dogma peculiare ac distinctum a dogmate de reali Christi præsentia, et cessatione omnis substantiæ panis ac vini; merito propterea Pium VI. in Const. *Auctorem fidei* damnasse veluti « perniciosam, derogantem expositioni veritatis catholicæ circa dogma transsubstantiationis, ac faventem hæreticis » propositionem XXIX. synodi Pistoriensis, quæ tradit, in postremis his duobus articulis haberi plenam fidei doctrinam de eucharistia (c).

(a) Tract. *De vera religione* n. 177. seq.

(b) Cf. Bellarm. lib. III. *de Euch.* cap. 41.

(c) Cf. card. Gerdilium: « Animadversiones in notas, quas nonnullis Pistoriensis synodi propositionibus damnatis in dogmatica constit. ss. D. N. Pii VI. quæ incipit *Auctorem fidei* cl. Feller adjiciendas censuit ». §. II. opp. ed. rom. tom. XIV. p. 515. seqq. Sane Bellarminus l. c. n. 41. tradit, Lutheranos

Patet 2. in dogmate transsubstantiationis inesse rationem, ut loquitur Bellarminus (a), existentia Christi et cessationis panis et vini in eucharistia: ideoque rursus in censura apostolica doctrinæ synodi Pistoriensis l. c. merito notatam esse omissionem: « qua notitia subtrahitur tum articuli ad fidem pertinentis, tum etiam vocis ab Ecclesia consecratæ ad illius tuendam professionem adversus hæreses » ac propterea, illos decipi, qui autumant modum, quo Christus præsens fit ac existit in eucharistia, nequam ad fidem pertinere.

Patet 3. Solam transsubstantiationem spectare ad fidem, minime vero varias illas ac multiplices rationes, a scholasticis excogitatas ad eam explicandam; multo minus ad fidem pertinere plures paucioresve illas condiciones, quas iidem postulant, ad veram propriæ dietam conversionem constituendam. Ceteris proinde omissis, nobis valde probatur sententia Vasquezii, quam adoptavit Franciscus Veronius (b) utpote quæ simplicitate sua se commendat, et faciliorem reddat hujus dogmatis vindiciam. Censet itaque Vasquez, transsubstantiationem in suo conceptu formali consistere in relatione (et quidem extrinseca et solius rationis) ordinis inter substantiam, quæ desinit, et eam, in quam desinere dicitur vi verborum Christi; ita ut transsubstantiatio nihil aliud addat reali præsentia, nisi *cessationem panis in ordine ad realem Christi præsentiam*, quo verba Christi sint vera. Desinit autem panis substantia per destructionem (c).

Patet 4. Dogma transsubstantiationis esse veluti sequelam alterius dogmatis de reali Christi præsentia, hoc propterea nondum constituto, perperam illud adstrueretur. Res proinde hic nobis est directe cum Lutheranis, nec nisi indirecte adversus Calvinistas ac sacramentarios reliquos hic pugnare possumus, cum desit fundamentum. Quibus ita compositis, sit

PROPOSITIO

Tota substantia panis ac vini in eucharistia per consecrationem convertitur in substantiam corporis et sanguinis D. N. J. C.

Est de fide, ut constat ex citato canone eue. Tridentini. Sic vero ejus veritatem in primis ex scripturis ostendimus. Lutheranis fatentibus, verba Christi in sensu litterali proprio accipienda sunt; atqui hæc Christi verba: « Hoc est corpus meum » in sensu litterali proprio solum Christi corpus significant, seu designant, non autem panem, ejus nulla fit mentio. Ergo si solum Christi corpus significant ad exclusionem panis, ut vera sit Christi propositio litteraliter in-

magis reprehendere Catholicos « quod transsubstantiationem faciant articulum fidei, quam quod eam defendant ». Adeo nempe explorata res erat, tum apud Catholicos, tum apud hæreticos, definitam ut articulum fidei doctrinam de transsubstantiatione.

(a) L. cit. cap. 15. n. 1.

(b) In *Regula fidei* §. XII. n. 5.

(c) Cf. in 5. P. s. Th. tom. III. disp. 181. capp. 41. et seq. Nec ab eo dissentit quoad rei substantiam Bellarminus l. c. cap. 48.

tellecta, debuit necessario panis in Christi corpus mutari, seu converti. Hoc idem rursus sic brevius conficimus: hæc verba: *Hoc est corpus meum*, vel intelligunt adversarii de pane in Christi corpus mutato, vel de pane, ut panis est, seu de pane non immutato; si de pane mutato intelligunt, jam nobiscum sentiunt; si vero de pane non mutato, jam falsus esset eorum significatio: nam panis triticus non est Christi corpus (a).

Verum quod omnem dubitationem tollit circa genuinum Christi verborum sensum est traditio; etenim « Pia antiquitas aperte satis declaravit, panem mutari in corpus Christi, vinum in sanguinem, passimque hic veteres agnoscunt *μεταστροφῆς (metastrophesin)*, quam latini transsubstantiationem recte verterunt... et quemadmodum igitur alias, ita hic quoque explicanda est scriptura ex traditione, quam custos Ecclesia ad nos usque transmisit »; ita Leibnizius lutheranus homo (b). Et sane, nihil exploratius in tota antiquitate hoc dogmate est, ut constat tum ex Patribus, tum ex liturgiis omnibus. Non pauca hæc referuntur documenta, quæ jam adduximus, cum ageremus de veritate realis Christi præsentia ex traditione, quibus tamen nonnulla alia hic adjicimus. Itaque Patres passim docent 1. panem et vinum verbis Christi in corpus et sanguinem converti, ita Cyrillus Alex. scribens in ep. ad Calosyrium: « *Convertens ea (oblata) in veritatem propriæ carnis* ». Eusebius Emisenus, adducto exemplo creationis, s. Greg. M. alique apud Bellarminum (c); 2. affirmant panem mutari, transmutari, immutari; ita ss. Cyprianus, Cyrillus Hierosolym., Ambrosius, Gregorius Nyssenus, Jo. Chrysostomus, Jo. Damascenus ibid.; 3. adstruunt panem transire, transformari, fieri, transelementari in Christi corpus, ita ss. Remigius Rhemensis, Jo. Damascenus, Theophylactus, Augustinus, alique passim (d). Ad hanc porro mutationem persuadendam utuntur exemplis petitis, ut vidimus, a creatione, conversione aquæ in vinum etc. et expresse negant quidpiam remanere de pane ac vino post consecrationem. Sic enim inter ceteros loquitur s. Cyrillus Hieros.: « Aquam olim in vinum, quod sanguini affine est, in Cana Galilææ transmutavit: et eum parum dignum existimabimus, cui credamus, quum vinum in sanguinem transmutavit (e)? »

(a) Cf. Bellarm. ibid. c. XIX. Becanum *Manuale Controv.* lib. II. cap. III. n. 9. seqq.

(b) *Systema theol.* p. 226. Nec ab eo dissentit Schultess, qui in *Annalibus theologicis* scribit: « Cum admittitur realis ac substantialis præsentia corporis et sanguinis Christi Jesu in eucharistia, necesse est pariter admittere, quod panis ac vinum subeant mutationem incomprehensibilem aliquo determinato temporis puncto, et Ecclesia catholica nihil aliud efficit, nisi quod hoc punctum determinet. Eadem ratione ipsa potest littere scripturarum inniti, quoniam in iis dicitur: *τοῦτό ἐστιν (hoc est)* nunquam vero: *ἐν τούτῳ (in hoc)* ». Cf. Esslinger *Apologie de la religion catholique par des auteurs protestants* etc. 1852.

(c) Lib. III. cap. XX.

(d) Ibid.

(e) *Τὸ ὄνομα ποτὲ τῆς ἕως μεταστροφῆς ἀλλὰ οὐκ ἔστι*

Sic etiam s. Ambrosius « Quantis, inquit, utimur exemplis? Probemus, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit; majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ: quia benedictione etiam natura ipsa mutatur (a).

Quod spectat ad liturgias, satis est recollere, quæ ex iis superius testimonia prolata sunt, ut evidenter constet, non aliam in universa Ecclesia fidem unquam viguisse. Ne denuo eadem proferamus, sufficiat hic verba canonis æthiopicæ referre, quæ ita se habent: « Ostende faciem tuam super hunc panem, et super hunc calicem, quos proposuimus super hoc altare spirituale tuum, benedic, sanctifica et purifica illos; et *transmuta* hunc panem, ut fiat corpus tuum purum: et quod mixtum est in hoc calice, sanguis tuus pretiosus; » in hæc porro verba sic animadvertit Renaudotius: « Veram mutationem significat vox æthiopica, rei scilicet *unius in aliam*, ut agnoscit ipse Ludolfus in lexicis suis: multique scripturæ loci, in quibus usurpatur, palam faciunt. Si vel levissima de ejus significatione esset dubitatio, vox coptica, cui respondet, et versiones arabicæ illam plene discutere (b) ».

DIFFICULTATES.

I. Obj. Christus Jo. VI. 51. dixit: « Ego sum panis » quin se in panem immutaverit, ergo neque cum dixit: « Hoc est corpus meum » panem convertit in corpus suum. 2. Hæc præterea propositio: « Verbum caro factum est », est vera, quamvis duæ fuerint in Christo naturæ, cur ergo vera non erit hæc alia: « Hoc est corpus meum » si fuerint in eucharistia duæ substantiæ? 3. Hinc de ferro candente, ac de dolio vinum continente verò dicitur:

ἐν κατὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ οὐκ ἀξιώσιμος ἔστιν, αἶνον μεταβαλὼν εἰς αἶμα; Cat. myst. V. n. 2. Hoc ipsum pariter inculcat. n. 6. imo in tota hac Catechesi, quæ de hoc argumento est. Cf. Toutteum diss. III. cap. IX. Quemadmodum vero Cyrillus hanc conversionem vocavit μεταβολὴν mutationem, sic Greg. Nyss. eam modo vocat μεταποίησιν, quæ vox pariter significat mutationem, modo μεταστοιχείωσιν transelementationem, Jo. Chrysostomus μεταβῆμασιν, transformationem.

(a) Lib. de *Myster.* cap. IX. n. 50.

(b) In *Collect. liturgiarum orient.* Paris 1716. tom. 1. p. 504. et 527. cf. etiam ibid. ejusdem comment. ad *liturg. copticam s. Basilii*; item Muratorum diss. cit. cap. IX. seqq. Tam clara, tam luculenta sunt testimonia, quæ in omnibus, quotquot supersunt, veteribus liturgiis de hoc fidei dogmate reperiuntur, ut sola incredulitas hæreticorum possit sibi vim inferre, ne eorum pondus sentiat.

Cum vero illa omnibus obvia sint, supervacaneum censemus ea hic exscribere. Subjiciemus potius præclarum observationem Cl. Moehler, qui in *Symbolica* tom. 1. p. 561. loquens de transsubstantiatione scribit: « Cette doctrine occupe une place importante dans le système catholique. Et qui ne pense aussitôt au changement moral qui transforme tout notre être? Qui ne se rappelle que l'homme terrestre finit, et l'homme céleste commence: tellement que ce n'est plus nous qui vivons, mais c'est le Christ qui vit en nous?... Cette même croyance est l'expression la plus formelle de l'objectivité de la nourriture divine; car elle nous montre la substance matérielle anéantie devant l'aliment supérieur ».

Hic est ignis... hoc est vinum, etsi nulla aut in ferre aut in dolio facta fuerit immutatio. 4. Hæc de causa Apostolus sexies eucharistiam vocat panem; præsertim vero 1. Cor. X. 16. ubi scribit: « Panis, quem frangimus, nonne participatio (gr. κοινωνία, *Koinonia*, *communicatio*) corporis Christi est? » Si panis autem nomine intellexisset ipsum Christi corpus, inepte prorsus dixisset, corpus Christi esse communicationem ipsius corporis Christi, Ergo.

R. ad 1. D. Ita tamen, ut addiderit *vivus*, ostendens sic figurate se loqui, C. secus N. Jam vero in verbis consecrationis, Lutheranis fatentibus, Christus adhibuit locutionem in sensu litterali proprio.

Ad 2. N. paritatem; ad hoc enim, ut ea propositio ad Lutherorum propositum esset accommodata, debuisset Christus dicere: « corpus meum factum est panis. »

Ad 3. D. Quia sic fert receptus apud omnes loquendi usus, qui eas propositiones accipiunt in sensu figurato, significando continens pro contento, C. ubi hic usus non invaluit, ut in easu nostro N.

Ad 4. D. Sexies Apostolus Eucharistiam vocat panem, at in corpus Christi conversum, C. non conversum N. Talem porro esse scripturæ consuetudinem, ut rebus post conversionem aut mutationem eadem nomina tribuat, quæ prius obtinebant, superius ostendimus. Quod vero additur ex epistola ad Corinth. facile disjicitur, si notetur, Apostolum eucharistiam vocasse panem ratione specierum; ejus propterea locutionis sensus hic est: quod sub specie panis distribuimus, nonne communicatio corporis Christi est? sic evanescit omnis difficultas (a).

II. Obj. s. Jo. Chrysostomus in epist. ad Cæsarium monachum, Theodoretus in Dialogis I. et II. contra Eutychianos, et Gelasius in lib. *De duabus naturis*, transsubstantiationis commentum prorsus evertunt. Etenim s. J. Chrysostomus de pane eucharistico scribit: « Panis divina illum sanctificante gratia, mediante sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus Domini corporis appellatione, etiamsi *natura panis in ipso permansit*, et non duo corpora, sed unum corpus Filii predicamus (b); » Theodoretus verò, cum Eutychianus probare apud ipsum contenderet, naturam humanam in divinitatem esse conversam, et exemplo intereretur eucharistiæ, in qua substantia panis in corpus Christi convertitur, ei respondet: « Retribus, quæ ipse texuisti,

(a) Lutherus non alia ratione potuit ex Apostolo patrocinium pro sua impanatione quarere, quam ejus verba ita corrumpere « Nonne *cum pane* in Eucharistia omnibus, qui illo vescuntur, simul datur Corpus Christi? » (op. XX. 1563.) apud Wegsch. §. 178. qui et ipse eum improbat. Nempe hæretici, ut quidam auctor observat « Unam perpetuo scripturam clamitant, sed ubi ventum est ad eam, auditis quomodo legant. Tam aperta sunt verba: in omnibus evangelistis sunt eadem. Omnia tamen pervertunt, omnia ad suam hæresim trahunt. » Apud Moore op. cit. ch. XIV. p. 79.

(b) In append. ad tom. III. opp. s. Jo. Chrysost. edit. Maur. p. 744. deest textus græcus hujus loci.

captus es. Neque enim symbola mystica post significationem *recedunt a sua natura*. Manent enim in *priori substantia, et figura, et forma*, et videri, tanquam possunt sicut prius (a); et clarius adhuc: Deus in hoc sacramento « *Visibilia symbola*, inquit, corporis et sanguinis appellatione honoravit, *non naturam quidem mutans*, sed naturæ gratiam adjiciens (b). » Demum Gelasius: « Sacramenta, inquit, quæ sumimus, corporis et sanguinis Christi, divina res est... et tamen esse non desinit substantia, vel natura panis et vini (c). » 2. His si addatur, tum Patres citatos, tum alios passim, Justinum præsertim, unionem panis et vini cum corpore et sanguine Christi comparare cum unionem duarum naturarum in mysterio incarnationis, quas *inconfusas* permansisse dogma fidei est, constabit 3. non solum barbaram *transsubstantiationis* vocem novam esse, verum etiam incognitam plane toti antiquitati rem, seu notionem per illam significatam, quæ in concilio Lateranensi IV. primum invecata est. Ergo.

R. N. A. Ad 1. prob. D. Et citati Patres *naturæ ac substantiæ* nomine significant rerum naturales sensilesque qualitates, C. intimam rerum essentiam, seu substantiam ac naturam proprie dictam N. Juveturi porro hanc responsum firmare auctoritate hominis lutherani scilicet Leibnitii, qui in *Systemate theologico* hæc præclare scribit: « Sæpe superstitibus speciebus nomen panis et vini attributum est, cum sensu non distinguantur: sic Ambrosius dixit, ita efficacem esse sermonem Domini, ut sint quæ erant, et in aliud convertantur; scilicet accidentia sunt quæ erant, substantia conversa est; nam idem ait, post consecrationem nihil aliud quam carnem et sanguinem credendum esse; et Gelasius Pontifex Romanus innuit, panem transire in corpus Christi, manente natura panis, hoc est, qualitatibus ejus, sive accidentibus; neque enim tunc ad metaphysicas notiones formulæ exigebantur: quo sensu et Theodoretus dixit, in hac conversione, quam ipse *μεταβολήν* vocat, mystica symbola propria natura non exui (d). » Accedit, plures criticos Gelasio abjudicare librum sub ejus nomine citatum (e); editores pariter maurinos, nec non Maffejum, atque Stillingum ostendere, epistolam, quæ sub s. Jo. Chrysostomi nomine circumfertur ad Cæsarium, supposititiam esse (f); Centuriatores denique magdeburgenses lutheranos fateri, Theodo-

(a) Dial. II. *Inconfusus* opp. edit. Paris. 1642. tom. IV. p. 85.

(b) Dial. I. p. 48.

(c) Lib. de duabus naturis adv. eutych. et nest. in biblioth. PP. de la Bigne edit. sec. tom. IV. col. 563.

(d) Pag. 226.

(e) Cf. Nat. Alex. sec. V. cap. III. art. XIX. §. 5.

(f) Cf. Maur. edit. loco cit. in admonit. prævia; nec non Stillingum in *Actis* ss. tom. IV. sept. in vita s. Jo. Chrysost. §. 82. qui Lequienii, Harduini, Montfauconii, Maffejii argumenta omnia complectitur, ad ostendendum spuriam esse hanc epistolam; quibus non pauca de suo adjecit ut id ipsum luculentius evincat. Accedit lac. Basnagium ad tom. I. lectionum Canisii, tom. I. p. 226. ingenue fateri, nihil inde lauriri adversus Catholicorum sententiam.

retum sibi adversari, ac periculose legi (a).

Ad 2. D. Ita tamen, ut comparatio inter incarnationem et Eucharistiam sit inadæquata, C. adæquata vel N. vel. subd. Ita ut comparatio instituat inter externas naturæ seu substantiæ proprietates, C. inter naturas ipsas N. Duplici ratione solvitur hæc difficultas. Sunt enim, qui existimant, Patres hoc exemplo usos esse ad refellendos Eutychianos et Synusistas illos, qui duas in Christo naturas ita confusas ac permixtas fuisse contendebant, ut humana natura quantum ad omnes proprietates a divina absorpta esset. Hinc ex eo, quod in sacramento eucharistiæ præter Christi corpus et sanguinem, existat etiam *natura*, seu *species* aut proprietates sensiles panis et vini, unum tamen sit sacramentum, inferebant Patres, in incarnatione quoque unam esse in duabus naturis personam. Sic ipsi ad hominem, ut aiunt, argumentabantur adversus eos, qui humanam Christi naturam ab ipsius naturæ proprietatibus non videbantur distinguere. Alii vero reponunt, neque Chrysostomum, neque Patres reliquos sibi assumpsisse ostendendum in Christo remanere essentiam carnis seu corporis, quam Apollinaristæ, et post ipsos Eutychiani contendebant indistinctam esse a divinitate; sed totam controversiam agitatam esse circa exteriores proprie-

(a) Centuria V. cap. X. edit. Basil. 1562. col. 1008. en ipsorum verba: « De cœna periculose dicit, symbola corporis et sanguinis Domini post invocationem, sacerdotis *mutari et alia fieri*, dialogo 2. *Inconfuso*. » Sane Theodoretus scribit: « Θεολογία... πιστεύειν τῇ ἐκ τῆς χάριτος γεννημένη μεταβολῇ. »

Ceterum cf. quæ de sensu horum Patrum, qui nobis opponuntur, præter Card. Bellarmin. Card. Peronium, Natal. Alexandr. auct. de *Perpet. fidei* etc. præclare et accurate de his scripsit Muratorius in diss. cit. *De rebus liturgicis* cap. XII.

Quod speciatim attinet ad s. Jo. Chrysostomum, mirum est, adversarios ipsum ad se pertrahere tentasse; adeo enim luculenter et miro animi affectu disserit de eucharistia, ut merito nuncupatus fuerit *doctor eucharistiæ*, sicut s. Augustinus *doctor gratiæ*, ut verbis utar Cl. Bigotii. Sane non solum sæpius dogma catholicum de Eucharistia et transsubstantiatione s. Jo. Chrysostomus docet et inculcat, sed pluribus comparationibus illustrat. Modo enim comparat Eucharistiam cum incarnatione in hom. 85. in Matth.: ut ostendat non fide tantum, sed *reipsa* unum nobiscum corpus effici; modo cum pastore et matre ibid. dicens: « Quis unquam pastor propriis membris oves nutrit? et quid dico pastores? Multæ matres sæpe alijs nutricibus alendos infantes dederunt, ipse vero non ita; sed ipse nos proprio sanguine nutrit; » modo comparat cum amantibus, qui interdum præ nimio amore morsu appetunt eos quos diligunt, ut eo modo significant se, si fieri posset, uniri et unum fieri cum illis, Christum autem hoc mirabili modo per eucharistiam effecisse, ut vere corpori ejus uniremur, hom. 45. in Jo., modo comparat cum Helia « qui melotem discipulo reliquit; filius autem Dei ascendens suam carnem dimisit; sed Helias quidem exutus, Christus autem et nobis reliquit; et ipsam habens ascendit ». Hom. 2. ad pop. antioch.; modo cum Salomone, qui non aliter duarum illarum mulierum litem valuit componere, quam dividendo corpus infantuli; Christus vero totum se utrique Ecclesie triumphanti et militanti, inter se contententibus, reliquit; modo terram comparat cum cælo, altare cum præsepio etc.

tates, circumscriptionem, et complexionem accidentium seu specierum; cum inficiantur hæretici illi, Christum, saltem post ascensionem, illas retinuisse, aut retinere (a); ad eos propterea refellendos proferebant Patres exemplum eucharistiæ, quæ ita dicitur corpus Christi, ut in ea remaneant impermixtæ naturales proprietates panis, quas liberiori stylo vocabant *naturam* seu *substantiam*. Posterior hæc responsio planior et verisimilior videtur.

S. Justinus vero in eo eucharistiæ cum incarnatione comparat, quod quemadmodum in incarnatione caro Verbi ab ipso Verbo corpus assumente profecta est; ita etiam in eucharistiæ panis et vinum caro et sanguis fiant *per precem verba ipsius continentem*, id est, omnipotentia ejusdem verbi, cujus verba exhibet precatio, seu forma consecrationis. Credebat ergo Justinus carnem Christi eadem omnipotentia, qua in utero Virginis formata est, in eucharistiæ sacramento præsentem apponi (b).

Ad 3. Sciscitamus in primis ab adversariis nostris num *consubstantiationis* ac *impanationis* voces elegantiores et antiquiores sint voce *transsubstantiationis*; deinde D. Nova est quoad sonum, Tr. quoad rem per eam significatam. N. Omnia siquidem documenta, quæ ex Patribus et antiquis liturgiis protulimus, aliæque pene innumera, quæ adduci possent, evidenter ostendunt, coævam esse ipsi Ecclesiæ, et ab Apostolis originem traxisse doctrinam de conversione panis in corpus et vini in sanguinem Christi in eucharistiæ. Cum de re constat, ridiculum est de voce litem intentare. Hac ratione insurgentibus adversus Ecclesiam Sabelliani, eo quod contra eorum novitates illas adoptaverit voces *personæ* et *naturæ*; Ariani ob vocem *homousion*, Nestoriani ob appellationem *Deiparæ*, et ita porro. Sola quippe hæreticorum vafrities Ecclesiam quovis tempore cogit ad novas formulas adsciscendas, ut veterem doctrinam ab ipsorum impio molimine tueretur. Hæretici e converso, cum hac ratione viderint suas machinationes detectas et prostratas, sub novi nominis prætextu doctrinæ novitatem obtruserunt (c). Fucum proinde imperitis faciunt novatores nostri, dum clamant, in concilio Lateranensi IV. transsubstantiationis primum inventam esse catholicam doctrinam, ex eo quod concilium illud adversus Berengarianos a scholasticis jam pridem adoptatam transsubstantiationis vocem auctoritate sua sanxerit et confirmaverit.

III. Obj. 1. Dogma transsubstantiationis sanctæ philosophiæ adversatur, juxta quam impossibile est, unam substantiam in alteram converti; cum essentialiter sint prorsus immutabiles. 2. Ex eo præterea sequeretur, substantiam corporis Christi corrodi quandoque a muribus, 3. putrefieri, vermes producere, aliæque ejusmodi non minus absurda, quam dictu impia. Ergo.

(a) Cf. Petav. *De Incarn.* lib. I. c. XIV. seq. et Lud. Habert. *Tract. de Euchar.* cap. XIV.

(b) Cf. Maran. præf. ad opp. S. Justinii p. III. cap. IX.

(c) Apposite s. Athanasius in epist. de decretis Nic. syn. n. 21. sic Arianos perstringebat, qui accusabant Nicænam synodum, eo quod novas voces induxisset: « Si verba ista velut nova ac peregrina admittere recusant: sententiam ipsam admittant, quam synodus his indicare voluit: et quibus illa anathema dixit, ipsi similiter dicant anathema, ac de cætero, si possint, verba reprehendant. . . . Si autem sententiam ipsam velint redarguere, omnibus patebit, frustra illos nullaque de causa verba reprehendere, sed solum occasionem impietatis confirmandæ sibi ipsis fingere. Hæc igitur causa fuit, cur hujusmodi voces fuerint institutæ. Quod si rursus murmurent, quod illæ in scripturis non extent, hoc ipse, tanquam fulles, et mente non sani, sunt rejiciendi. Scipos porro hic etiam potissimum accusent, quod primi huic rei locum dederint, qui ipsi excogitatis vocibus, quæ in scripturis non habentur, bellum Deo ceperunt inferre. » Opp. ed. Maur. T. I. P. I. p. 226. seq.

R. ad 1. D. Prout ab adversariis fingitur. C. prout ab Ecclesia credendum proponitur. N. Si quod dogma est, in quo adversarii monstrum sibi invenisse autumant, profecto est istud, quod propugnamus. Existimant siquidem per transsubstantiationem significari transitum ex una substantia tanquam medio aut materia in alteram, ita ut una substantia, aut aliquod individuum unius substantiæ, fiat alterum, quod repugnare clamant. At nil tale credendum proponit Ecclesia catholica, sed solum conversionem unius substantiæ in alteram, relinquens doctoribus dissentendum, quot qualesque condiciones requirant ad veram ac proprie dictam conversionem constituendam. Dummodo vera conversio in tuto sit, reliqua dogma non constituunt (a). Porro nos cum Vasquezio, Veronio, aliisque diximus, hanc conversionem fieri per cessationem, seu destructionem unius substantiæ, nempe corporis et sanguinis Christi, ita ut conceptus, seu ratio formalis transsubstantiationis, consistat in relatione unius termini qui desinit ad alterum in quem desinit, ut Christi verba sint vera. Jam vero quid absurdi aut quid facti impossibile in ejusmodi explicatione inveniant adversarii? Itaque sibi imputare debent increduli, aut hæretici, si quid absurdi videntur sibi deprehendere in fidei nostræ dogmatibus, minime vero fidei ipsi, prout ab Ecclesia catholica proponitur (b).

Ad 2. N. Cum enim gloriosum ac spirituale Christi corpus, ut ipsum vocat Apostolus (c), sub symbolis spiritali prorsus modo, seu sacramentali, et ad modum spiritus præsens sit in eucharistiæ, non magis dici potest illud corrodi a muribus, comburi, pedibus calcari, quam divinitas, quæ licet ubique substantialiter sit præsens, nec corroditur, nec comburitur, nec pedibus calcatur. Ut enim minime Deum delectet præsentem esse muri, cani, luto et sordibus; ita nec Christi corpus delectet reperiri aut in mure aut in sordibus. Sola phantasia nostra ea est, quæ nec scio quem horrorem sibi configit in his, quæ per se nihil sunt.

Ad 3. N. Cum Deus denuo producat materiam ad occultandum mysterium, ne experimentum humane rationis aut sensum tollat fidei meritum. Etenim cum species eo devenerint, ut corpus sive materia dissolvi seu corrumpi deberet, cessante reali Corporis Christi præsentia, Deus omnipotentia sua iterum producit materialem panem aut vini substantiam in eo statu, quo naturaliter inveniretur, si conversio nulla præcessisset, ut fides locum habeat (d). Accedit, vermes ex materia heterogenea, quæ speciebus adhæret ingenerari posse; eos siquidem ex putredine nasci, commentum est, ut alias diximus, a saniori physica jamdiu explosum.

(a) Bellarminus quatuor requirit condiciones ad veram conversionem; 1. Ut aliquid desinat esse; 2. ut aliquid succedat in locum ejus, quod desinit esse; sit mera corruptio et annihilatio; 3. ut sit connexio quadam et dependentia inter *desitionem* unius et *successionem* alterius, ita ut unum desinat et alterum succedat, et *vi desitionis* fiat *successio*; 4. ut tam terminus ad quem, sit vere positivus. Adjiçit præterea, in conversione eucharistica non haberi *productionem*, sed *adductionem*; cum corpus Christi jam existat, et solum vi verborum consecrationis adducatur in locum panis, qui destruitur, ideoque conversionem esse *adductivam*, non autem *productivam*. cf. lib. III. c. XVII.

(b) Recte propterea Feller in *Catech. philosoph.* art. *L'Eucharistie* affirmat perinde esse, negare possibilitatem realis Christi præsentia, et transsubstantiationis, ac negare Dei omnipotentiam, et proinde Deum ipsum, « Puisque, ut ipse loquitur, c'est refuser à Dieu le pouvoir de détruire un morceau de pain, et de cacher un corps humain sous ses apparences. »

(c) I. Cor. XV. 44. seq.

(d) Cf. Vasquez. in III. p. s. Th. dispens. CX. cap. III. seqq.

CAPUT III. DE EO QUOD SUB QUALIBET SACRAMENTI SPECIE CONTINETUR DEQUE CATHOLICÆ DOCTRINÆ COROLLARIIS.

Propositis et explanatis quæ ad præcipuas atque, ut ita loquar, fundamentales veritates fidei catholicæ circa eucharistiæ sacramentum spectant, reali scilicet Christi præsentia et transsubstantiatione, de quibus potissimum viget controversia cum sæctariis, breviores in reliquis esse poterimus. Ista enim ex illis dependent.

Sacramentarii, qui Christum solum in signo, aut figura, aut virtute in sacramento præsentem esse contendunt Catholicorum doctrinam carpunt, qua statuunt, Christum vere, realiter, ac substantialiter sub alterutra tantum specie sive panis sive vini contineri. Rident quod Catholici docent, vi verborum sub specie panis solum corpus præsens fieri, per concomitantiam vero, ut loquuntur, etiam sanguinem una cum anima et divinitate; sic et sub specie vini vi verborum solum sanguinem fieri præsentem, per concomitantiam autem etiam corpus una cum anima et divinitate. Lutherani obscure, cunctanter, ac diversimode circa hunc articulum locuti sunt; idque ut viam sibi facilius sternent ad evincendam necessitatem sumendæ eucharistiæ sub utraque specie (1). Addiderunt præterea Christum non esse in eucharistiæ nisi in usu, seu in actu sumptionis, ut hinc inferrent, eucharistiæ non esse adorandam. Ad hos propterea errores singillatim convellendos sit

PROPOSITIO I.—*In venerabili sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totus Christus continetur.*

Est de fide his verbis a Trid. sess. XIII. can. I. definita: *Si quis negaverit, in venerabili sacramento eucharistiæ sub unaquaque specie, et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anath. sit.*

Hæc porro veritas est corollarium dogmatis de transsubstantiatione; panis enim et vinum per consecrationem convertuntur in illud Christi corpus et sanguinem, qui in cælis est, et in eodem statu glorioso; jam vero corpus illud inseparabile est a sanguine, anima et divinitate, et e converso pariter sanguine separari nequit a corpore, anima, et divinitate, ergo sub quavis specie totus Christus præsens fiat necesse est; quod demum non pauci ex ipsis Protestantibus professi sunt (2).

Eam innuit Christus dum Joan. VI. 57. dixit: *Qui manducat me et ipse vivet propter me*; at non manducat Christus nisi sub specie panis; jam vero in Christo sunt duæ naturæ in una divina persona subsistentes.

(1) Cf. Bellarm. *De euchar.* lib. IV. cap. 21. a n. 1. ad 6.

(2) Leibnitiis in *Syst. theol.* pag. 250. « Et quidem, inquit, negari non potest, sub alterutra specie integrum suum Christum vi concomitantia, ut loquuntur theologi: neque enim caro ejus a sanguine separata est. » Cf. etiam Esslinger in *Apologie de la religion catholique par des auteurs protestants.* art. *Du sacrement de l'autel.* Quoad antiquiores, qui id ipsum fatentur, cf. Bellarm. loc. cit.

Hinc ipsi veritati aperte suffragatur universa traditio. Etenim ex patribus alii affirmant, nos in eucharistiæ comedere carnem, *quam Pater suscitavit*, ut loquitur s. Ignatius in ep. cit. ad Smyrneses; alii, *nos Agnum ipsum integre comedere*, ut s. Ephrem (1); alii, *nos accipere Christum*, ut s. Hieronymus (2); ideoque nos effici per communionem *Christiferos*, ut loquitur s. Cyrillus Hieros. (*Catech. Myst. IV.*); Christum in eucharistiæ institutione se *ipsum propriis manibus gestasse*, ut s. Augustinus (3). Hinc recepta in universa Ecclesia praxis eucharistiæ cultu patriæ adorandi, ut paulo post ostendemus. Porro neque in solo corpore, neque in solo sanguine seorsim sumptis habetur aut caro Christi vivificata, aut Agnus integer, aut Christus, aut denique cultus patriæ objectum, sed esset solum exsanguis cadaver. Ergo.

Diximus autem in enuntiatione propositionis, totum Christum sub singulis cujusque speciei partibus contineri, *separatione facta*; quia hoc solum definitum Tridentina synodus. Theologi tamen passim docent, etiam ante factam separationem totum Christum contineri in singulis cujusque speciei partibus, eo quod assequi non valeant, qua ratione verba consecrationis, quæ jam transierunt, possint, facta separatione specierum, Christi corpus reproducere. Alii vero refragantur, cum nulla reproductione opus sit, ut Christi corpus habeatur in hostiæ fragmentis (4).

DIFFICULTATES. Obj. 1. Symbola sub quibus Christi corpus et sanguis includuntur, distincta sunt, ergo etiam corpus et sanguis. Alioquin 2. Christi corpus aut sanguis Christus esset; 3. cum tamen Christus panem ostendens, ipsum dixerit corpus suum esse, et calicem porrigens, ipsum vocaverit sanguinem suum; 4. Equis porro sanæ mentis Christi corpus aut sanguinem Deum et hominem appellet? 5. Sane si Christus se totum esse sub qualibet specie significare voluisset, dixisset *ego sum*, minime vero, *hoc est corpus meum* (5). Ergo.

Resp. Ad 1. *Neg. cons.* Ex eo enim, quod symbola distincta sint, hoc unum sequitur, res nempe esse distincte significatas. Quare autem Christus voluerit hæc distincte significare, paulo post aperiemus.

Ad 2. *Neg. pariter cons.* Etenim hoc tantum sequitur ex doctrina catholica corpus ratione concomitantia, ut vocant, nunquam esse absque sanguine et anima et divinitate; ac vicissim nunquam sanguinem esse absque corpore, anima et divinitate; quia id necessario exposcit præsens Christi gloriosi conditio. Ex quo recte inferunt theologi, quod si apostoli consecrassent intra triduum mortis Christi, seorsim

(1) In serm. *De iis, qui filii Dei naturam scrutantur.* Opp. edit. Josephi Assemani Rom. 1746. tom. III. pag. 424.

(2) Epist. XLVIII, ad *Pammach.* ed. Vall. tom. I. col. 225, ubi loquens de iis, qui eucharistiæ non audebant in ecclesia sumere, domi tamen eam sumebant: « An alius, inquit, in publico, alius in domo Christus est? »

(3) Enarr. in ps. XXXI. loco sup. cit. Alia patrum testimonia cf. apud Bellarm. loc. cit. n. 15. et seqq.

(4) Cf. de hac controversia scholastica Vasquezium tom. III. in 3. p. s. Th. disp. CLXXXVIII. c. 1. et seqq.

(5) Ita Calvin. lib. IV. *Instit.* cap. 18. § 18. et seqq.